

TÜRK-BULGAR SİYASİ İLİŞKİLERİ (1920-1938)

Ahmet ÖZGİRAY

23 Nisan 1920'den sonra Ankara'daki de Facto Hükümeti her devletle ve bilhassa Yunanistan hariç komşularıyla iyi ilişkiler kurmak istiyordu. Ne var ki, Türkiye ile Bulgaristan arasındaki siyasî ilişkilerde çeşitli zorluklar vardı.

29 Eylül 1913'te Türkiye ile Bulgaristan arasında dostluk ve iyi komşuluk anlaşması İstanbul'da imzalandı. Yalnız bu anlaşma Türk'lerin II. Balkan Savaşı sırasında Doğu Trakya'yı almasından sonra imzalandı. Bu anlaşma ile, iki devlet arasındaki sınır onaylandığı gibi, dostluğun devamlı olması niyeti de belirtiliyordu.

Bundan sonra, Türk-Bulgar sınır tadilat anlaşması 6 Eylül 1919'te Sofya'da imzalandı. Bu anlaşmayla Bulgaristan'ın I. Dünya Harbine merkezi kuvvetlerin yanında savaşa girmesi sağlandı. Fakat Bulgarlar bu anlaşmayla Meriç Nehrinin sağ kenarındaki topraklara sahip oldular.

1912-1923 yılları arasında Doğu Trakya sık sık sahip değiştirdiği için bu yörenin sakinlerinde de büyük ölçüde değişiklik olmuştur. Türk nüfusu 1912-1913 yılları arasında, yani I. ve II. Balkan Savaşlarında buralardan ya zorla çıkartılmışlar, ya da kendileri buradan kaçmışlardır.¹

Yalnız buradan kaçanlar, 22 Temmuz 1913'te Türkler, Doğu Trakya'yı tekrar Bulgarlardan geri alınca, kaçan nüfusun bir kısmı geri döndü. Lâkin, I. Dünya Harbinin sonunda Doğu Trakya, Yunanlılar ve İtilâf Devletlerince işgal edilince halk burayı tekrar terketmek zorunda kaldı. Doğu Trakya'daki Bulgarlar Balkan Harblerine aktif olarak katıldıkları için, Türklerin bunlardan öç alabilecekleri varsayımı ile bir kısmı kendiliğinden buradan ayrıldılar.² Fakat sorun çözümlenemedi. Çünkü, Türkiye buraya tarihî bağlarla bağlı olduğu gibi, jeo-politik yönden İstanbul ve Doğu Trakya'nın konumundan dolayı da buralara ve Balkanlar'a sıkı şekilde ilişkili olması gerekiyordu. Türkiye'nin Balkanlardaki sınır uzunluğu 243 mil olup, bunun 136 mili Türk-Bulgar, 107 mili de Türk-Yunan hudududur.

1. August, Ritter von Kral, *Kemâl Atatürk's Land: The Evolution of Modern Turkey*, Translated into English by Kenneth Benton, Leipzig, 1938, s. 262.

2. August, Ritter von Kral, *ay es.* s. 263.

Bu nedenle Mustafa Kemal Paşa 1920 yılında Trakya'daki Kolordu'ya çektiği telgrafta, Bulgaristan menfaatlerinin Kemalistler tarafından göz önünde bulundurulduğunu ve kendilerine karşı bir hareketin söz konusu olamayacağı konusunda Bulgarlara güvence verilmesini istemiştir.³

Çünkü 1921 yılında Türkiye'nin, Yunanistan ile harp halinde oluşu Ankara'yı müslüman ve hıristiyan komşularıyla ilişkilerini geliştirmeye teşvik etti.⁴

Bulgaristan, Lozan Konferansında ancak belirli konularda görüşmelere katılabilmiş ve sonunda sadece Boğazlar rejimi ile Trakya sınırında silahtan arındırılacak bölgeye ilişkin sözleşmeyi imzalamıştı.

Bulgaristan ile Türkiye arasında dostluk ilişkilerini yeniden kurmak ve çeşitli sorunlardan en ivedi olanlarını düzenlemek için müzakereler 1924 yılı boyunca devam etti. Bulgaristan'ın İstanbul'daki elçisi M.Radew Ankara'ya sık sık ziyarette bulunmasına rağmen, müzakerelerde devamlı olarak sorunlar çıktı. Sorunların Sofya'ya iletilmesi yüzünden, görüşmeler can sıkıcı bir şekle sürüklendi. Hatta, Temmuz ayında belli başlı sorunlar çözümleninceye kadar Türkiye'nin müzakereleri başlatmayacağı bile belirtiliyordu.⁵ Çözümlemeyen meselenin en önemlisi, Doğu Trakya'daki Bulgar Kilisesi ve Bulgar okullarının durumu idi.

Yine de Ankara'da meselelere çözüm bulmak için Bulgaristan'ın Waşington'da olağanüstü yetkili temsilcisi ve Orta Elçisi Simean Radeff tarafından sürdürülen ve uzayıp giden iki devlet arasındaki ilişkilere ait anlaşma nihayet 18 Ekim 1925'te imzalandı. Fakat bu anlaşma Bulgar Meclisi Sobranya'ya takıldı. Zira 1925 yılının sonuna kadar onaylanmadı.

Onaylanmayan Türk-Bulgar Dostluk Andlaşması, Türkiye'nin pek çok devletle yaptığı üzere, iki devlet arasında "bozulmaz bir dostluk" ve Devletler Hukuku ilkelerine uygun biçimde diplomasi ilişkileri kurulacağını, bir Ticaret, bir Oturma ve bir Hakem antlaşması yapılacağını belirtmektedir.⁶ Bunun öteki antlaşmalardan değişik yanı Ekleridir. Ankara Antlaşması eskimiş de olsa, hâlen yürürlüktedir.

3. Sabahattin Selek, *Anadolu İhtilali*, İstanbul, 1976, s. 395.

4. PRO.F.O. 371/4988/22, *Turkey, Annual Report for 1921*, H. Rumbold'tan Marquer Curzon of Kedleston'a İstanbul, 8 Mayıs 1922.

5. PRO. F. O. 371/10870/16, *Turkey, Annual Report for 1924*, Mr. Lindsay'dan Mr. Austen Chamberlain, 1 Haziran 1925.

6. Türkiye Büyük Millet Meclisince, 30 Mayıs 1926 tarihinde Türk-Bulgar Dostluk Andlaşması ve Oturma sözleşmesi onaylanmıştır.

Türk-Bulgar Dostluk Antlaşmasının Eklerinde:

Türk Hükümeti Lozan Antlaşmasında Müslüman olmayan azınlıkların korunması için kabul ettiği hükümlerden (Lozan Barış Antlaşması Madde 37-45) Türkiye'deki Bulgar azınlığa verilen haklara karşılık, Bulgar Hükümeti de Neuilly Barış Antlaşmasıyla Bulgaristan'daki azınlıklar için kabul ettiği hükümlerden Müslümanları da yararlandırmayı yükümlenmişti. O sırada Türkiye'deki Bulgar azınlığı birkaç bin kişi dolayında iken, Bulgaristan'da yüzbinlerce Müslüman Türk bulunduğuna göre, bu karşılıklı yüküm özellikle Türkler için önemli idi. Çünkü, 1925 yılından sonra, Türkiye'deki Bulgar azınlığının miktarı azalırken, Bulgaristan'daki Türklerin sayısı, zaman zaman Türkiye'ye göçlere karşın, yarım milyondan fazla idi.

Protokol ayrıca taşınmaz malların hak sahiplerine geri verilmesi işinin kolaylaştırılacağını belirtmişti.

Bundan başka, Bulgaristan'da bir yasa uyarınca kamulaştırılan Türklerin taşınmaz malları için Sırp, Hırvat ve Sloven devletleriyle yapılan Antlaşmadaki hükümlerin aynısının Türklere de uygulanacağı güvencesi veriliyordu.

Oturma ve yargıya ilişkin sözleşmede eşitlik ilkesi sözleşmeye temel oldu.

Serbest göç ve göçmenlerin mallarını geçirme hakkının kesinlikle ortaya konulmuş bulunulması, Bulgaristan'daki yüzbinlerce Türk için bir güvence idi. Gerçi uygulamada zaman zaman zorluklar çıkmıştır. Özellikle 1950 yılında Bulgar Hükümetinin 250 bin Türk'ü göçetmeğe zorlaması, binlerce Türk'ün düzensizce Trakya sınırına gelmesine neden olmuş, Türk Hükümeti 156 bin dolayında göçmen aldıktan sonra, 8 Kasım 1951'de sınırı kapatmıştır. Ancak bu durum, pek çok ailenin ikiye bölünmesi sonucunu doğurunca, 1968 yılında yapılan bir antlaşma ile bölünmüş ailelerin birleştirilmesi için sınırlı göç imkanları yaratılmıştır.⁷

Görüldüğü üzere, Türk-Bulgar Oturma sözleşmesi Bulgaristan'daki Türklerin serbest göç hakları bakımından özel bir önem ve siyasal bir nitelik taşımaktadır.⁸ Bundan Bulgarlar da memnundu. Zira Bulgarların nüfusu az artarken, Türklerin nüfusu hızla artıyordu. Göçler olmasaydı Bulgarlar azınlığa bile düşebilirdi.

7. *Düstur*, V. Tertip, C. 8/2, s. 2134

8. İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları*, 1 Cilt (1920-1945), Ankara, 1989, s. 253-259.

Bu olaylar kendi akışı içerisinde ilerlerken, Bulgaristan'ın Yunan hududundaki Demirkapı'da çıkan bir olay Ankara'da biraz tedirginlik yarattı. Bunun üzerine Türk Hükümeti Balkanlar'daki vaziyette herhangi bir değişikliğin Türkiye'de büyük bir rahatsızlık yaratacağını Balkan Hükümetlerine bildirdi. Mamafih bu olayda Türk sempatisi Bulgarlarla idi.⁹

Lozan Andlaşmasının ikinci maddesine uygun olarak oluşturulan Trakya hudut komisyonu çalışmalarını ilkbaharda bitirdi ve raporunu 20 Mart 1926 da ilgili yerlere gönderdi. Bu raporda; Trakya sınırının devamlı gözetimini garanti altına alacak bir komisyonun kurulması tavsiye ediliyordu. Fakat hudut komisyonunda temsil edilen Yunan, Bulgar ve Türk Hükümet temsilcileri buna itiraz ediyorlardı. Çünkü, Lozan Andlaşmasında böyle bir devamlı komisyon öngörülmemişti.¹⁰

1925 yılının sonbaharında imzalanan Türk-Bulgar Andlaşmasının Ağustos 1926 yılında karşılıklı onaylanmasından sonra, iki devlet arasındaki siyasî ilişkiler tamamen normale döndü.

Türkiye, Bulgaristan arasında doğrudan ilişkiler fazla değildi. Fakat Türkiye, Balkan politikalarında önemli rol oynuyordu. Bu yüzden Bulgaristan, Balkanlarda bulunduğu için Türkiye Bulgaristan'a önem veriyordu.

1926 yılının sonlarına doğru Bulgaristan Harbiye Bakanı Roma'yı ziyaret edince Ankara'da bir telaş belirdi. Çünkü Bulgaristan'ın İtalyan nüfuzu altına girme ihtimali vardı. Bu da Türkiye'de olduğu kadar diğer Balkan ülkelerinde de rahatsızlık yaratır ve birliği bozabilirdi.

Bu sıralarda, yani 1927 yılının sonbaharından itibaren Türk Hükümeti ile Bulgaristan'ın Ankara Elçisi arasında sürdürülen ticari andlaşma müzakereleri hariç, 1927 yılında Türk-Bulgar siyasî ilişkilerini etkileyen unsur, Güney Bulgaristan'dan Türkiye'ye gelen göçmenlerin sorunuydu. Gerçekten bu göç hareketini de ortaya çıkaran, Türkiye'nin yaptığı propogandaydı. Çünkü Türkiye, göç edecekleri Doğu Trakya'da parasız toprak ve ev verileceğini ilân ediyordu. Neticede büyük ölçüde göç Sonbaharın son aylarında gerçekleşti. Bulgar Hükümeti göçü önlemek için hemen önlemler aldı. Eğer göç isteğinde bulunanlar, Bulgaristan'daki mal

9 PRO. F. O. 371/4798/44/14, Turkey, Annual Report For 1925 M. Hoare'den Austen Chamberlain'e, İstanbul, 11 Ağustos 1926.

10 PRO F.O. 371/12325/9, Turkey, Annual Report For 1926, G.Clerk'ten A. Chamberlain'e, İstanbul, 31 Ocak 1927

varlıklarını satmamışlarsa onlara pasaport vermedi.¹¹ Çünkü Bulgaristan kendi ekonomik çıkarları nedeniyle bu tarihlerde Türkiye'ye göçü istemiyordu. Yalnız bu göç hareketi Bulgaristan'da en fakirler arasında revaç görmüştü. Bunlar Türkiye'ye gelince vaziyetleri içler ürperticiydi. Gerçekten bunların zor şartlarının şahsi yardımlar ve Maliye Bakanlığının para yardımları ile giderildiği de bir gerçektir.¹²

1928 yılı boyunca Türkiye genel olarak Bulgaristan'a karşı yaklaşma politikası gütmüştür. Çünkü, oraya İtalyanların el atma ihtimali vardı. Bu nedenle Türkiye, komşularının içerisinde ilk ticarî anlaşmayı Bulgaristan ile Şubat ayı içerisinde imzalayıp Ağustos ayında da onaylamıştır.¹³ Türk Hükümetince bu da yeterli görülmemiştir. Türkiye Dış işleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey Mart ayında Cenevre'ye giderken yolunun üzerinde bulunan Sofya tren istasyonunda Bulgaristan Dışişleri Bakanı M. Bauraff ile görüşmek için onu davet etmişti. Sabahın erken saatlerinde istasyonda, iki ülke arasında yürürlükte olan, 1925 yılında imzalanan dostluk anlaşmasında öngörülen uyuşmazlık ve saldırmazlık anlaşmasının yapılması için Bulgaristan'ın hazırlık yapıp yapmadığını Tevfik Rüştü Bey meslektaşından sormuştu. M. Bauraff'un bu suale cevabı olumsuzdu. Cenevre'den dönerken Tevfik Rüştü Bey tekrar Bulgar Dışişleri Bakanı ile Sofya tren istasyonunda görüştü. Bu defa Mr. Bauraff, teklif edilen anlaşmayı imzalamaya hazır olduğunu bildirdi. Lâkin Türkiye ile İtalya anlaşma yapmak üzere olduğu için Bulgaristan da Yugoslavya ile olan ilişkilerine zarar vermemek için Türkiye ile teklif edilen anlaşmayı tehir ettiklerini de ekledi.

Türk basınında anlaşmanın pek yakında imzalanacağına dair yazılar çıkmasına mazeret bulmak için Bulgar Bakan böyle davranmıştı. Zaten anlaşma da 1928 yılının sonuna kadar imzalanmamıştı. Bu hatırı kırıcı olay hariç anlaşmanın yapılamayışı da tabii rahatsızlığa neden oluyordu. Bunlardan başka iki ülke arasındaki ilişkileri zedeleyen daha başka bir sebep de vardı. Bu da; Bulgaristan'daki Müslüman Türklere Bulgarlar kötü davranıyordu ve neticede onlar büyük çapta Türkiye'ye göç ediyorlardı. Bulgaristan Milli Cemiyetleri; "Bulgaristan Bulgarlarındır" politikasını yürütmeye çalışıyorlardı. Bu politikaya Bulgaristan'ın yerel topluluklarının haris tutumları alet ediliyordu. Öyle bir politika takip ediliyordu ki, hayati

11. PRO. F.O. 371/F.1149/44/13-14, *Turkey Annual Report for 1925, G.Clerk'ten Austen Chamberlain'e*, İstanbul, 27 Şubat 1927.

12. 1927 Türk İstatiklerine göre Edirne'de 3276 kişi, Tekirdağ'da 1722 kişi Bulgarca konuşuyordu. Kırklarelindeki Bulgarlarla Bulgaristan'daki Türkler mübadele edildi.

13. İsmail Soysal, *a.g.e.* s. 253.

Müslümanlara çekilmez hale getirip mallarını çok ucuz, fiata sattırıp aileleriyle birlikte Türkiye'ye göçe zorlamaktı. Yalnız Bulgar Hükümeti bu durumlardan memnun değildi. Fakat olayları da önleyemiyordu. Bu cümleden olmak üzere 1928 yılında sadece Varna'dan 2000 Türk ailesi Türkiye'ye göçmüştü. Hatta Filibe ve Burgaz'dan Türkiye'ye göç edenlerin sayısı bu rakamlardan daha da fazlaydı. Türkiye bu göçlerden gurur da duymuyor değildi. Çünkü Bulgar Türk Müslümanları arasında Türkiye'ye göç etmek isteyenlerin sayıları bir hayli fazla idi ve parasız sefil bir hayattan daha iyi bir yere geldiklerini göçmenler yüksek sesle ifade ediyorlardı. Bunun yanısıra, Bulgaristan'daki Trakya Cemiyeti'nin, Edirne'nin Bulgaristan'la birleşmesi için zaman zaman yaptığı çağrı, iki devlet arasındaki hoşnutsuzlukları daha da arttırıyordu.¹⁴

Yine de saldırmazlık ve uzlaşma andlaşmasının görüşmeleri yavaş da olsa ilerliyordu. Nihayet, 6 Mart 1929'da bu andlaşma yapıldı. Millî egemenlikle ilgili bütün sorunları uzlaşma ile arındırmak isteyen Türk Hükümetinin ısrarları yüzünden müzakereler daha önce bitirelemedi. Böyle bir çekincenin, andlaşmanın değerinden çok şey kaybettireceğini Bulgarlar hissetmişti. Fakat sonuçta onu yine de kabul etmeğe mecbur oldular. Fakat bunu bir şart ile kabul ettiler. O da; bir taraf, bir diğerinin egemenliğine gölge düşürecek özel bir durumla, karşılaşırsa, bunu uzlaştırmaya havale edebilecekti. Taraflardan biri diğerinin aleyhine, ekonomik ve siyasî andlaşmalar yapamayacak ve taraflardan birine üçüncü bir devlet saldırdığında barışı istemese de tarafsızlığını koruyacaktı.

Barış Andlaşmasının imzası Türk basınında fazla yankı uyandırmadı. Bulgar Meclisi Sobranya'da Andlaşmanın onayı görüşülürken Meclis üyelerinin genel tavrı Türkiye ile iyi ilişkilere önem verildiğini yansıtıyordu. Bu andlaşmanın her iki ülke arasındaki onayı 3 Aralık'ta yapıldı.

Aynı tarihte Türk Hükümeti Bulgaristan ile bir önceki yıl imza edilen ticaret andlaşmasını yenilemeyeceğini, yeni bir ticaret andlaşması yapmak için konuyu iki hükümetin yeniden görüşmesini istedi. Bu arada, 23 Aralık'ta İade-yi mücrimin andlaşması Ankara'da imzalandı. Bu sıralarda Bulgaristan'daki Türklere karşı fazla baskı yapılmadığı için, iki devlet arasındaki ilişkiler normal seyrinde gitmişti.¹⁵

Bu cümleden olmak üzere, 1930 yılında Türk Bulgar siyasî ilişkileri oldukça iyi bir düzeydeydi. Yaz aylarında, Bulgaristan Gazeteciler Cemiyeti,

14. PRO. 371/906/44/14-15, *Turkey, Annual Report for 1928, G. Clerk'ten Austen Chamberlain'e*, İstanbul, 6 Şubat 1929.

15. PRO. F.O. 371/729/44/13-14, *Turkey, Annual Report for 1929, G. Clerk'ten A.Hendersan'a* İstanbul, 3 Şubat 1930.

bir kısım Türk Gazetecisini Bulgaristan'ı ziyarete davet etti. Türk gazetecileri daveti kabul etti ve Falih Rıfkı Bey'in başkanlığı altında Türk Gazeteciler Bulgaristan'a hareket etmeden önce, Gazi Paşa'yı ziyaret ettiler. Gazi bunlara Bulgaristan'da kısa süre içinde yaptığı askerî ataşelik anılarını ve Bulgar halkının dost ve sempatik tutumunu içtenlikle anlattı. Bu konuşma Bulgaristan'da takdirle karşılandı. Yılın ilk aylarında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Kâzım Karabekir Paşa, bir gezi için Bulgaristan'dan geçerken Bulgar halkını öven sözler söylemişti.

Yılın ikinci yarısında da Tevfik Rüşti Bey Cenevre'ye giderken Bulgaristan Başvekili Sofya tren istasyonuna gelerek Türk Dışişleri Bakanını selamladı. Tevfik Rüşti Bey Yugoslavya'dan geçerken Yugoslav Başvekili, kendisi bizzat gitmeyerek temsilcisini göndermiştir. Tevfik Rüşti Bey Türkiye'ye dönerken, bu defa kendisi Bulgaristan Başvekiline iade-yi ziyarette bulunmuştur.¹⁶

1931 Aralık ayında M. Mauchonaff'un Ankara'yı resmî ziyareti ile başlayan Türkiye-Bulgaristan arasındaki balayı süresi, Ruşen Eşref Bey ve gazeteci arkadaşlarının, Ocak 1932'de Sofya'yı ziyaretlerinden kısa bir süre sonra sona erdi. Gerçi Ruşen Bey ve arkadaşlarına samimi karşılama ve onurlarına resmî ziyafetler verildi. Çünkü Ruşen Eşref Bey Gazi Paşa'nın çok yakınlarından birisi olduğu gibi, Türkiye'nin önde gelen politikacılarından ve Balkan Birliğinin tasarımcılarından birisiydi.

Bahar aylarında Bulgaristan'da Türkiye aleyhinde bir çok olay çıktı. Bu da Türkiye'de büyük ölçüde infiale neden oldu. Bu olayları önemli bulan Türk basını sorunları kamçıladi. Bu önemli olaylar arasında Haskova (Kessarevo) katliamı da yer alıyordu. Burada bir Bulgar Türk'ü Bulgar polisini öldürmesiyle büyük bir arbede çıktı. Kısa bir süre sonra da Bulgar köylüleri Türk okullarını ve camileri ateşe vermişlerdi. Yüzlerce Türk tütün işçisi Filibe'den (Philippolis) kovuldu ve sayısız Türk köylüsü topraklarından atılarak Türkiye'ye göç etmeleri kendilerine söylendi. Türk basınında bununla ilgili haberler çıktığı gibi, meseleyi daha ileri boyutlara çekerek; yerli bir Türk gazetecinin tevkif edildiğini, sonra hapse atıldığını ve hatta yok edildiğini iddia etti.

Bundan başka, Bulgaristan'daki Trakya Cemiyeti, Ekim ayında yıllık kongresini Sofya'da yaptı ve Türkiye aleyhtarı bir karar çıkartıldı. Bu karara göre; Bulgar Hükümeti 1925 yılında Ankara'da imzalanan Dostluk

16. PRO.F.O. 371/17959/188083/11 *Turkey, Annual Report for 1930, G Clerk'ten A Hendersan'a* İstanbul, 18 Şubat 1931.

andlaşmasının feshi gerekiyor ve Bulgar Türkleri arasında yapılan Türk propogandasına kısıtlama getirilmesini istiyordu. Fakat bu istek Bulgar Hükümetince yürürlüğe konulmadı. Çünkü, Trakya Cemiyetinin fazla nüfuzu yoktu. Bu nedenle istekleri Türkiye’de yankı uyandırmadı. Yalnız Kasım ayında, Vakit Gazetesinde çıkan bir makaleden dolayı Bulgaristan gazetesi de Türkiye aleyhtarı bir makale yayınladı. Bu defa Vakit Gazetesi, Bükreş’te yapılan Üçüncü Balkan Konferansından Bulgar delegasyonunun çekilmesini, Bulgaristan’da son zamanlarda meydana gelen Türkiye aleyhtarı olaylarla çakıştığını, bunun da iki devlet arasındaki dostluğun devam ettirilip ettirilemeyeceği sorununu ortaya çıkardığını iddia etti. Bunlara ilaveten Sofya Ortodoks Papazı bir demecinde, Trakya’nın güzel topraklarının ve Edirne şehrinin haklı olarak Bulgaristan’a ait olduğunu açıkca kamuoyuna ilan etti. Türk Hükümeti konuya ciddi bir şekilde eğilmedi.¹⁷ Bunun etkisiyle yılın sonuna doğru Bulgaristan Başvekili Sobranya’da Türk-Bulgar ilişkilerinde iyileşme olduğunu, 1925 yılında Türkiye-Bulgaristan arasında yapılan protokolün yürürlüğe konulamamasında yegâne engelin, azınlıklarla ilgili uygulamadan kaynaklandığını söyledi.¹⁸

1933 yılı Ocak ayında Cumhuriyet Gazetesinde, Müslüman Pomakları Hıristiyanlaştıran ve Türk azınlığa zulüm etmekle Bulgaristan’ı suçlayan ateşli bir makale yayınlandı. Makalenin çıkmasından hemen sonra Sofya’daki Türk Orta Elçiliği memurlarından birisi, Sofya’daki İngiliz Elçiliğinde görevli bir meklectaşına “Bu sıralarda Bulgaristan’da yaşayan Türkler’e kötü davranıldığına dair özel bir şikâyet yoktur. Fakat şurası da bir gerçektir ki, Türkiye-Bulgaristan ilişkilerinde bir daire içerisinde değişiklikler oluyor, buna da Bulgar halkının bir kesimi sebebiyet veriyor” demiştir. Bu görüşü resmî destekli Cumhuriyet gazetesi makalesinde Bulgar hükümetine hatırlatıyordu. Yine de Bulgarların resmî açıklamaları halkının aksine, Türkiye’ye karşı iyi niyetlerini ifade ediyordu. Bu cümleden olmak üzere Bulgar Başbakanı 1933 Mart ayında Bulgar Meclisi Dış İlişkiler Komisyonunda yaptığı bir konuşmada, “kötü bir olay hariç”, Türkiye-Bulgaristan ilişkilerinin memnuniyet verici olduğunu belirtmiştir. I. Balkan Harbinde, Bulgar Ordusunun Edirne’yi almasının yıldönümü münasebetiyle Bulgar halkının Sofya’da yaptığı gösteriye karşılık, Türkler de Edirne’de Bulgaristan Konsolosluğu önünde bir protesto mitingi yapmışlardı. İşte sözü edilen kötü olay budur. Yalnız M.Maushanoff, bu gösterinin I. Balkan

17. PRO.F.O. 371/F.529/44/8, Turkey, Annual Report, for 1932, G. Clerk’ten John Simon’a, Ankara, 17 Ocak 1933

18. İsmail Soysal, a.g.e., s. 256-258.

Harbinde ölen Bulgar askerlerini anmak için yapıldığını, hiç bir şekilde Türkiye'ye karşı düşmanca hisleri ifade etmediğini açıklamıştır.

Bu açıklamaya rağmen, Nisan ayında Bulgar halkının bir kısmı Razgrad'da kullanılmayan Türk mezarlığına saldırarak mezarlıkta ve taşlarında hasar meydana getirdi ve burasının halk için park haline dönüştürülmesini istediler. Bunu, yarı resmî Anadolu Ajansı, Sofya muhabirinden aldığı haberi abartılı bir şekilde Türk halkına duyurdu. Yunus Nadi Bey daha fazla şöhret sahibi olmak için ateşe benzin dökerek konuya yaklaştı. Bunun üzerine Türkiye'deki Üniversite talebeleri Taksim'de Bulgar Konsolosluğu önünde bir protesto mitingi tertip ettiler. Taksim'den Bulgar Mezarlığına gidip Bulgarların aksine, mezarlığa çelenk bırakarak iyi niyetlerini gösterdiler.¹⁹ Bu arada Ankara'ya yeni atanan Bulgar Elçisi, Türk basın mensuplarıyla yaptığı toplantıda onları sakinleştirmeyi başardı. Yaptığı konuşmada; Razgrad olayının elem verici olduğunu, lâkin Türkiye'ye olaylar hakkında yanlış bilgi aktarıldığını bu nedenle Türklerin buna abartılı önem verdiğini geniş ayrıntular vererek izah etti.

Bir süre sonra Balkan Paktı Andlaşmasını müzakere etmek için İsmet Paşa ve Tevfik Rüştü Bey'in Ekim ayında Sofya'yı ziyaret edecekleri haberleri Türk basınında çıktı. Ziyaret, kararlaştırıldığı şekilde gerçekleşti. Türk devlet adamları önce, tam bu sıralarda Ankara'da iki devlet arasındaki hududu garanti altına alan Türkiye-Yunanistan arasında 14 Eylül 1933 tarihinde imzalanan andlaşmadan doğan şüpheleri ve gücenmeleri gidermek için bazı girişimleri yapmak gereğine inandılar. Bu andlaşmaya göre; Türkiye ve Yunanistan, ortak sınırlarının dokunulmazlığını karşılıklı olarak güvence altına alıyorlardı. Türkiye ve Yunanistan, temelde durumu sınırlı olan tüm uluslararası toplantılarda, içlerinden birinin temsilcisinin her iki tarafın ortak ve özel çıkarlarını savunmak görev ve yetkisine sahip olmasını göz önünde tutmaya hazır olup ortak temsil işinin ya her birine sıra ile ya da en çok ilgili ülkenin özel çıkarlarının söz konusu olduğu belirli durumlarda o tarafa verilmesini sağlamak için birlikte çalışmayı yükümleniyorlardı; pakt 10 yıl için geçerliydi.²⁰

Bu andlaşmanın anlamı şu idi: Trakya'daki Türk-Yunan sınırı değişmez, eğer başkası değiştirmeye kalkarsa buna iki taraf ta karşı çıkacaktır. Böyle bir saldırı, Ege'ye inmek emelinden vazgeçmemiş olan Bulgaristan'dan gelebilirdi. Bu bakımdan, en ihtimalli durum da, Bulgaristan'ın Yunan Batı Trakyası üzerinden saldırıya geçmesi idi. Onun Türkiye'ye saldırması ihtimali ise pek akla gelmiyordu. Demek oluyor ki,

19. Ahmet Mumcu, *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi II*, Ankara, 1985, s. 72

20. İsmail Soysal, *a.g.e.*, s. 435-36

bu pakt ile daha çok Yunanistan, Bulgaristan'a karşı Türkiye'den bir güvence sağlamıştı. Böylece Trakya'da Türk-Yunan ortak sınırında "Status quo" yu güvence altına alan 1933 ittifakı Bulgaristan'da olumsuz bir tepki yaratmıştı. Çünkü, Türk-Yunan sınırının değişmezliği açıklanıyor, hem de bu iki devlet ittifaka yakın bir işbirliği içine girmiş oluyordu. Bulgar Hükümetinin bu kuşkusunu gidererek, Bulgaristan'ın da büyük bir güvenlik sistemine girmesini sağlamak için Türkiye'nin çabaları bir sonuç vermedi.

Türkiye bu andlaşmadaki 1. maddeyi görmezlikten gelerek, Türk-Bulgar ilişkilerini derhal iyileştirmek için arabulucu gibi davranıyordu.

İsmet Paşa, Türkiye'ye dönüşünde İngiliz Büyükelçisine: "Biz Sofya'ya vardığımızda siyasî atmosfer oldukça soğuktu. Fakat üç günlük görüşmeler sonunda, Bulgar Hükümetini ve halkını, Türk-Yunan Paktında söylenildiği gibi direkt olarak Bulgaristan'a karşı yapılmış hiçbir şeyin olmadığına ikna ettiklerini söylemiştir." İsmet Paşa Bulgarlara, Ege Denizi'ne çıkışlarına karşı olduklarını açıkça belirtmiştir. Zaten Türkiye, Trakya'nın Status quo'sunda değişikliğe taraftar değildi. Türk devlet adamlarını bu ziyaret esnasında üzen tek şey, bölge statüsü temelinde Türk Hükümetinin devletlerle veya komşularıyla andlaşma yapmasına Bulgaristan'ın katı bir şekilde karşı koymasıydı.

Bulgar Halk Eğitim Bakanı ve İstanbul'da daha önceki yıllarda Bulgar ateşeliği yapmış olan General Markoff'tan oluşan bir heyet; 29 Ekimde yapılacak olan Türkiye Cumhuriyetinin onuncu yılı kutlamalarına katılmak üzere Ankara'ya geldiler.

1933 yılı başında olduğu gibi Yunus Nadi'nin Cumhuriyet Gazetesinde Bulgaristan'a saldırılarıyla bitti. Yunus Nadi Bey, Bulgaristan'daki Türk azınlığa karşı yapılan zulümleri ve gericileri Bulgar Hükümetinin koruyup cesaretlendirmesini M.Maushauff'un Türkiye'ye karşı gösterdiği yakınlığın samimi olmadığını gazetesinde yazdığı makalelerle ispata çalışıyordu.²¹

Bu gelişmeler böyle sürerken, 1929 yılında imzalanan tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakemlik andlaşmasını 5 yıl için yenileyen bir protokol İsmet Paşa Sofya'da iken 24 Ekimde imzalandı. Bundan başka, 21 Aralık'ta da bir yıl için geçerli ticaret andlaşması yapıldı. Buna göre her iki devlet, Klering ödeme esasına göre ülkelerinin başlıca ürünleri için birbirlerine özel kontenjanlar ayınyorlardı.²²

21. PRO. F.O. 371/17959/188083/7-8 *Turkey Annual Report for 1933, James Morgan'dan John Simon'a*, Ankara 20 Ocak 1934

22. İsmail Soysal, *a.g.e.*, s. 373

1934 yılı boyunca Türk-Bulgar ilişkileri kötü bir şekilde gelişmeye devam etti.

1935 yılı Ocak ayının ilk günleri Sofya'daki İngiliz Elçiliği Maslahatgüzarı Türk-Bulgar ilişkilerindeki olumsuzluğu :“İki devlet arasındaki gayrimenkul sorununun çözümlenememesine, Bulgaristan'daki Türk azınlığa karşı yapılan kötü muamele, Türkiye'ye göç etmek isteyen Pomakların göçünün engellenmesine, Türklerin mağduriyetlerinin ve ızdıraplarının Türk Elçisini istismar etmesine bağlıyordu.” Buna ilaveten, İstanbul'da çıkan Vakit Gazetesi ile Sofya'da çıkan Bulgarya gazetelerinin Nisan ve Mayıs aylarında giriştikleri karşılıklı polemikler de iki devlet arasındaki ilişkileri daha da kötüleştiriyordu.

Temmuz ayında Vakit Gazetesi suçlamaları yeniledi. Aynı ayda Bulgarların Novo Vrema'sı ile Cumhuriyet Gazetesi de Trakya konusunda karşılıklı olarak yazılı savaşa başlamışlardı. Novo Vrema açıkca bir Bulgar vilayeti olan Edirne'nin Türk egemenliği altında inlediğini yazıyordu. Bulgarlar Türkiye'de kötü bir basın olduğunu iddia ediyorlardı. Fakat Ağustos ayının sonunda İsmet Paşa aleni olarak Bulgar aleyhtarı makalelerin çok fazla abartıldığını, Türk basınının şikayetçi olduğu olayların tekrar etmemesini, Bulgar Hükümetinin iyi niyetiyle önleneceğine güvendiğini, ifade etmiştir. Bulgaristan'ın Ankara Elçisi bir Sofya gazetesine verdiği demeçte: “Aşırılıkları tasvip etmediğini, son birkaç ay içerisinde cereyan eden olaylara rağmen, ki bu olaylar iki devlet arasındaki ilişkileri biraz gölgelediği halde, Türk-Bulgar dostluğunun samimi olarak ayakta durduğunu ifade etmiştir.” Bütün bu çabalar Aralık ayında, Türk basınının Bulgaristan'a karşı kampanyasını önleyemedi. Buna neden olan olay, Bulgar-Yunan hududunda cereyan eden bir hadisedir. Bulgaristan'dan Yunanistan'a kaçan bazı Pomaklara Bulgar askerleri ateş açmışlardı. Türk basını bu olayı, kan kardeşlerinin öldürülmesi ve günahsızların katliamı olarak nitelerken, Bulgaristanı da Balkanlar'da bir çıban başı, ıslah olmaz, kışkırtıcı, güvenmeye değmez ve itimat edilemez olarak değerlendirmiyordu.

Türkiye'nin Bulgaristan'a karşı resmî kırgınlığı, Türk Hariciye Bakanının hudud meselesini görüşmek için yaptığı resmî çağrısı, Bulgar Hükümetinin nazik olarak iptal etmesiyle başlamıştı.

Ankara'daki Bulgar Elçisi, Ocak ayının ilk günlerinde, İngiliz Büyük Elçiliği Maslahatgüzarına: “Türkiye'nin Bulgaristan'a yaptığı resmî çağrısı Bulgaristan'ın kabul etmeyişinden Türkiye'nin gücendiğini, aslında güvenmesinin dayanağı olmadığını, çünkü Bulgaristan'ın Trakya'ya saldırma niyeti bulunmadığını söylemiştir.” Ayrıca, Türkiye'den başka Bulgaristan'ın komşularıyla saldırmazlık paktı imza etmesini beklemenin anlamsız

olduğunu Bulgar Hükümeti Türkiye'ye bildirmiştir. Neuilly Andlaşması dikkate alındığı sürece, Bulgaristan gerçekten revizyonistçiydi.²³ Türkiye ve Yunanistan'ın gerçek plâni kendi aralarında ve Bulgaristan ile ittifak yapmak ve bunu genişleterek bütün Balkan ülkelerini de buna dahil etmektir.²⁴

Balkan Andlaşması, Balkan devletlerinin birbirlerinin varlıklarına özel saygı duymasını göz önünde tutan mutlu bir belgedir.²⁵

Yalnız, 9 Şubat 1934 tarihinde Atina'da imzalanan Balkan Antantına Bulgaristan katılmamıştı. Çünkü bu devlet revizyonist bir politika güdüyordu.²⁶ Bulgar devlet adamları aslında içine düşecekleri müşkül durumu görmeye beraber, efkârı umumiyenin hissiyatı ve bölünmüş olan iç siyaset durumu bir teşebbüse girmelerine imkân vermiyordu.²⁷ Bulgarlar bu pakt'a katılsaydı, Türkiye açısından da iyi olacaktı. Zira Balkanlar arasındaki kardeşliğin pekiştirilmesi, Türkiye'nin ötedenberi başlıca emeliydi.²⁸

Balkan antantı bir tarafa bırakılırsa, 1936 yılında Türk-Bulgar ilişkilerinde kayda değer fazla bir şey olmamıştır.

Mart ayında, Türk basınında Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığa karşı kültür alanında baskı yapıldığı için sert bir saldırı başladı. Fakat kampanya fazla uzun sürmedi. Fırtına birbenbire çıktığı gibi kesildi.

Nisan 1936 yılında iki hükümet arasında varılan Andlaşmaya göre, 10.000 Bulgar Türkünün Türkiye'ye göçü kararlaştırıldı. Yıl boyunca bu miktarın büyük bir kısmı Türkiye'ye geldi.²⁹

1937 yılında Türk-Bulgar ilişkileri iyi idi. Bilhassa Türkiye tarafından Bulgaristan'a karşı bir düşmanlık yoktu. Yalnız Türkiye, Bulgaristan'ın tekrar silahlanmasını istemiyordu.

23. PRO. F.O. 371/F 854/14135/11, *Turkey Annual Report, for 1934*, P. Lurain'den J.Simon'a, Ankara, 31 Ocak 1935.

24. Sabahattin Selek, *İsmet İnönü Hatıraları*, Cilt 2, Ankara 1987, s. 242

25. *Atatürk'ün Millî Dış Politikası*, Cilt 2, Kültür Bakanlığı Yayınları, 392, Atatürk Dizisi/34, s. 60

26. Mehmed Gönlübel ve Kurul, *Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1965)*, Ankara, 1968, s. 96.

27. *Cumhuriyet'in İlk On Yılı ve Balkan Paktı (1923-1934)*, Dış İşleri Bakanlığı Yayını, Ankara 1974, s. 313.

28. *Atatürk'ün Millî Dış Politikası*, Cilt 2, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1392/Atatürk Dizisi/34, s. 63

29. PRO.F.O. 371/E 823/44/18, *Turkey, Annual Report for 1936*, P. Lorain'den M.Eden'e, Ankara, 28 Ocak 1937

6 Mart 1929 tarihli Hakemlik, Adli, Uzlaşma ve bî-terafîlik hususunda Türkiye-Bulgaristan Andlaşması, 5 Nisan 1937 tarihli protokol ile süresi uzatıldı.

10 Nisan 1937'de T.B.M.M. Başkanı Kâzım Karabekir Paşa ile birlikte Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Aras, Bulgar Hükümetinin davetlisi olarak, 10 saat süre ile Sofya'yı ziyaret ettiler. Bu ziyaret tamamen resmî tabiiyetli olarak gözüktü. Fakat Türkiye'nin iyi niyetlerine karşın Bulgar Hükümeti, düşüncelerin ilerisinde hassasiyet gösteriyordu. Nitekim, Ağustos 1937 tarihinde, Türk Ordusunun Trakya'ya yaptığı manevralar karşısında Bulgaristan, Türkiye'nin kendisine düşman olduğu kuşkusuna kapıldı. Bunun üzerine Bulgaristan, tekrar silahlanmaya başladı. Bulgaristan'ın bu davranışı I. Balkan Antantı Genel Kurmay Başkanlarının Ekim ayında Ankara'da yaptıkları toplantıda ele alındı.³⁰

İsmet Paşa Başbakanlıktan ayrılmadan önce 14 Haziran 1937'de Türk Dış Politikasını şöyle değerlendiriyordu: "Bulgaristan'ın Yugoslavya ile özel bir andlaşması vardır. Aynı şekilde Türkiye ile bir andlaşması yürürlüktedir. Yunanistan ve Romanya ile de aynı andlaşmaları yapacağımı teyid etmiştir. Türkiye'nin bu gayesine ulaşması için Bulgaristan'ı desteklemektedir. Bulgaristan'ın komşularıyla Balkanlar'da sıcak dostluk atmosferi kurması en büyük isteğimizdir. Bu Türkiye'yi mesut edecektir ve Avrupa'da sulhün devamına katkıda bulunacaktır."³¹

Türkiye'nin bu görüşe sahip olması doğrutusunda; Türk-Bulgar ilişkileri 1938 yılında daha iyiye doğru yöneldi. İngiltere'nin Ankara Büyük Elçisi P. Loraine, Sofya'dan geçerken Bulgar Kralı Boris'i ziyaret etti. Kral, Bulgaristan'ın Türkiye'ye karşı olan politikasında bazı şüpheleri ve vehimleri ortadan kaldırmak için gayret sarfettiğini Elçiye açıkladı. Kral'ın bu politikası Ankara'da memnuniyet yarattı. Kral Boris ve Hariciye Bakanı M. Kiosseivanoff'un genel politikasına sempati duyuldu. Hatta Bulgar Hariciye Bakanı, 1938 yılının sonbaharında Ankara'yı ziyaret etmeyi düşünürken, Atatürk'ün ölümü üzerine bu ziyaret gerçekleşemedi. İki Devlet arasında, karşılıklı gerçek ve samimi ilişkilerin kurulmasına esas engel, kolaylıkla ortadan kaldırılamayacak olan iki devletin Genel Kurmay Başkanlıklarının birbirlerinden şüphelenmeleridir. Bu arada, Nisan 1938

30. PRO. F.O. 371/21935/15, *Turkey, Annual Report for 1937*, P. Lorain'den V. Halifax'a, Ankara, 2 Nisan 1938.

31. Edward Reginald Vere Hodge, *Turkish Foreign Policy, Switzerland 1950*, s. 98-9

tarihinde Bulgar Hükümeti, ıslah edilmiş Türk alfabesini Türk okullarına sunması, Türk yöneticilerinin takdirini kazanmıştır.³²

Türkiye Cumhurbaşkanı kaybetmesi üzerine gözlerini iç meselelere çevirdiği için, bir ara dış politikasının üzerine fazla düşmemiştir. Bundan evvel ve bundan sonra Bulgaristan iç işlerinde bazı önemli değişiklikler oldu.

Büyük savaş öncesi seçimlerin galibi olan köylü lider A. Stamboliski 19 Ekim'inde bir hükümet kurdu. Partisi olan Çiftçi Birliği Milletvekilleri sandalyelerinin üçte birini elde ederken, Balkanların en önemli Komünist Partisi haline gelen Bulgar Komünist Partisi de, sandalye sayısının beşte birini ele geçirdi.

Marksizm'in sınıflar kuramına ters olarak bir bütün kabul ettiği, köylüler üzerine kurulu bir "toprak" rejimi uygulamak istiyordu. 1920 seçimlerinde partisinin gücünü kanıtlayan sonuçlar içerdi. Oyların % 40'ını ve sandalye sayısının yarısını kazandı. Akabinde toprak hakkını 30 hektarda sınırlayan bir reform gerçekleştirildi. Devlet arazilerinin bir bölümünü köylülere bıraktı. 1926 yılında Bulgar tarımcısının % 80'i toprak sahibi olup, sadece % 3'ü toprağı olmadan çalışıyordu.³³ Hükümet tarım eğitimini geliştirdi; kırsal kesimlerde sağlık koşullarının iyileştirilmesini el aldı, köylü ve şehirli gençleri birbirlerine yakınlaştırmayı amaçlayan bir "Zorunlu çalışma servisi" kurdu. Bu gençler yolların, demiryollarının, sulama kanallarının inşaatında çalışıyorlardı.³⁴

Kral ve Saray çevresi bu köylülerden nefret ettiler ve gazetecileri, avukatları ve üniversiteleri 1913'te Sırbistan'ı taklit ederek kurulmuş olan "Memurlar Birliği çevresinde topladılar. İdeologları ise eski bir sosyalist iken, Mussolini hayranlığına dönen Prof. Alexandre Tzankov idi. 23 Nisan seçimleri Stamboliski için tam bir zafer oldu. 245 sandalyeden 212'sini ele geçirdiler. Komünistler 16 koltuk kazandılar. Muhalefet sertliğe başvurdu. Nihayet ülke kaosa düşünce, darbe 9 Haziran 1923 tarihinde gerçekleşti. Doğduğu kasabada bulunan Stamboliski'nin yokluğundan faydalanan ittifaktaki Subaylar Sofya'nın kontrolünü ele geçirip tüm bakanları tutukladılar. Yeni hükümetin oluşturulmasına Profesör A.Tzankov atandı. Stamboliski direndi ise de, 14 Temmuzda öldürüldü.³⁵

32. PRO. F.O. 371/E 1214/44/19, *Annual Report for 1938*, P. Lorain'den V. Halifax'a, Ankara, Şubat 1939.

33 L.S. Stavrianos, *The Balkan since 1453*, New York, 1961, s. 647.

34 Georges Castellan, *Balkanların Tarihi*, İstanbul, 1992, s. 444.

35 Georges Castellan, *a.g.e* s 444

Tzankov hükümeti de toprak reformcuları ve komünist baskılarına karşı birleşti. Oysa komünistler işe karışmamışlardı. Bulgar komünist yönetimi suçlandı ve köylülerle beraber ortak hareket kararı alındı. Eylül 1923 te silahlı bir isyan girişimi felakete dönüştü. Komünist liderler 1944 yılına kadar sürecektir sürgün yolunu tuttular. “Beyaz Terör” iki yıl sürdü. Yirmi bin kişi öldü. A.Tzankov, politik kariyerini özgün faşist olarak 1944 tarihinde Almanya’da Reich’daki sürgün hükümetinin başında tamamladı.³⁶

Sonuç:

Bulgaristan uzun yıllar Türk hakimiyeti altında yaşadı, bu yaşamı benimsemedi; çünkü Bizans kültürünü ve dinini benimsemişti. Orta Asya’dan getirdiği millî değerlerini yitirmişti. Fakat Osmanlı egemenliğinde de kurtulabileceğini sanmıyordu. Ancak, İstanbul’a Misyoner amaçlı Robert Collage açılınca, Bulgar öğrencilere burada milliyetçilik öğretilerek bağımsızlıkları için teşvik edilmişlerdi. Diğer taraftan, bugün Sofya’da bir stadyuma ismi verilen Vasil Levisky de bağımsızlık için mücadele veriyor, 1878 Berlin Kongresinde Osmanlılara vergi veren yarı bağımsız hale getirilen Bulgaristan isteklerini daha da genişleterek büyük Bulgaristan’ı kurmak için sıkı mücadele başlattı.

23 Temmuz 1908’de halk Hürriyet diye çığlıklar atarken, bundan istifade eden Bulgaristan bağımsızlığını ilân etti.

Balkan Harblerinde bir ara Büyük Bulgaristan’ı kurmayı başardı, fakat bu kısa sürdü. 29 Eylül 1919 Neuilly Andlaşmasıyla perişan hale düştü.

Bulgar halkı, bilhassa Bulgaristan’da beraber yaşadıkları Türkleri devamlı rahatsız ederek halkını göçe zorlarken, Bulgar Hükümeti de Türkiye ile iyi ilişkilerini istemeyerek olsa da yürütmeye çalışıyordu. Çünkü Romanya ile Dobruca sorunu, Yunanistan ile de Batı Trakya sorunu vardı. Yalnız olduğu için Türkiye’ye yanaşıyordu. Türkiye de Balkanlarda meydana gelecek bir rahatsızlığın kendisini de negatif yönde etkileyeceğini bildiği için, Balkan devletleriyle iyi komşuluk ilişkilerine önem veriyordu. Bu açıdan Balkan Paktının projesini önerdi. Bulgaristan’ın Balkan Federasyonuna katılmasının lüzumlu olduğuna inandığı için, gönlünü yapmak ve katılma itirazlarını önlemek için gayret sarfediyordu. Böylece Balkanlarda gerçek güven sisteminin gerçekleşeceğine Türkiye inanıyordu. Bu ruhla, 24 Ocak 1937 tarihinde Yugoslavya, Bulgaristan ve 25 Mart 1937 yılında Yugoslavya-İtalya arasında yapılan “Centilmenlik” Andlaşmalarını Ankara memnuniyetle karşıladı. Bu andlaşmaların hiç birisi Balkan Paktına

36. Ahmed Cevad, *Balkanlarda Akan Kan*, İstanbul, 1980, s. 109.

ters düşmüyordu. Çünkü bu anlaşmalar Türk-Bulgar, Türk-İtalyan anlaşmalarından farklı değildi. Türkiye'ye göre bu anlaşmaların aynısını Bulgaristan komşularıyla da yapılabilirdi.

Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri Türkiye'nin büyük bir devlet olduğu kanısından hareket ederek ve "ezeli düşman da yoktur, ebedî dost da" sloganı ışığında, Türkiye kendi kalkınmasını sağlamak ve çağdaş bir devlet olmak için Balkanlar'daki komşularıyla kendinden ödün vermeden iyi komşuluk ilişkilerini sürdürmeye çalışmıştır.